

Íslenskur nasismi. Verk Ásgeirs Guðmundssonar um efnið kynnt með meiru

Ásgeir Guðmundsson. „Nazismi á Íslandi. Saga Þjóðernishreyfingar Íslendinga og Flokks þjóðernissinna.“ *Saga XIV* (1976), bls. 5-68.

1932 Jón H. Þorbergsson, bóndi Laxamýri, S-Þing, gefur út bækling: Þjóðstjórnarflokkur. Drög að stefnuskrá.

Þjóðernishreyfing Íslendinga stofnuð apríl 1933 (einnig umtöluð af félagsmönnum sem þjóðernisjafnaðarstefna = Nationalsozialismus, landsfundur 10. Mars 1934. - Sameinast 11-03 Flokki þjóðernissinna (nasistaflokknum) sem var stofn 2.jan. 1934, - Sjálfstæðismennirnir hverfa til síns heima, lést 1938/1939, fundahöld til 1944, ganga þá í Sjálfst.fl. – gefa út blaðið Ísland – einkunnarorð Íslandi allt – stefna að þjóðfylkingu 9. Nóv 1935 (degi Guttósl. 1932)

Félag þjóðernissinnaðra stúdenta við HÍ, tímaritið Mjólnir. - Félag ungra þjóðernissinna 9. Sept. 1933 + landsmálafélagið Þórshamar. - Fánalið einkennisklætt (einnig aðrir flokkar nema Frams.) - Stefnuskrá Þjóðernishreyfingar Íslendinga stofn. Apríl 1933.

„I. Ríkismál.

1.Vjer krefjumst, að ríkisvaldið vinni ávalt fyrst og fremst að verndun og efling sjálfstæðis íslenska ríkisins. 2.Vjer krefjumst öflugs ríkisvalds til þess að halda uppi friði og rjetti í landinu. 3. Vjer krefjumst, að stjórn málaflökkum og blöðum verði bannað að þiggja erlendan styrk til stjórn málastarfsemi. 4.Vjer krefjumst, að sambandinu við Dani verði slitið svo fljótt sem unt er og að þegar verði hafinn undirbúningur að sambands slitum.

II. Menningarmál.

5.Vjer krefjumst eflingar íslenskrar menningar á þjóðlegum grundvelli. 6. Vjer krefjumst, að námsgreinum við Háskóla vorn verði fjölgað hið fyrsta, einkum í hagnýtum fræðum, og að rannsakað verði sem fyrst alt, er lýtur að atvinnuvegum vorum. 7.Vjer krefjumst, að ríkið styrki unga mentamenn til náms við erlendis, einkum í þeim greinum, sem eigi eru kendar við Háskóla vorn og oss vanhagar um. 8. Vjer krefjumst, að í heilbrigðismálum sje þess framar öllu gætt, að kynstofninn spillist eigi af völdum arfgengra sjúkdóma. Heilbrigði þjóðarinnar sje vernduð og eflað á grundvelli mannbótakynfræðinnar (Rassenhygiene, Eugenik). 9. Vjer krefjumst, að strangt eftirlit sje haft með næmum sjúkdómum, sem einkum eru hættulegir heilbrigði þjóðarinnar, svo sem berklaveiki og kynsjúkdómar.

III. Velferðarmál.

10.Vjer krefjumst, að þjóðarheill sitji ávalt í fyrirrúmi fyrir hagsmunum stjórn málaflökka og einstakra manna. 11. Vjer krefjumst, að unnið verði að auknum skilningi og samúð milli allra stjettja þjóðfélagsins meðal annars með því, að verkamenn fái hlutdeild í arði þeirra framleiðslu, er þeir vinna við. 12. Vjer krefjumst, að ríkið beiti sjer fyrir byggingu verkamannabústaða með hagkvæmum lánnum og framlagi úr ríkissjóði. Verkamönnum sje gert kleift að eignast bústaðina. 13. Vjer krefjumst, að löggjöfinni sje hagað þannig, að atvinnuvegirnir geti blómgast og veitt landsins börnum nóg brauð.

IV. Atvinnumál.

14. Vjer krefjumst afnáms ríkisrekstrar, þar sem hann brýtur í bága við framtak einstaklingsins eða þjóðarheill. 15. Vjer krefjumst, að ríkið beiti sjer af afefli fyrir því, að kjör sveitanna verði bætt, svo að stöðvist straumurinn úr sveitum landsins í bæina. 16. Vjer krefjumst, að ríkið beiti sjer fyrir því, að landbúnaður vor verði rekinn með nýtísku sniði og að leitað verði nýrra markaða fyrir afurðir hans erlendis. 17. Vjer krefjumst, að ríkið styðji innlendan iðnað og iðju með því að afnema framleiðslutolla og með því að leggja verndartolla á þær erlendar vörur, er framleiða má jafn ódýrar og góðar í landinu sjálfu og meðhagkvæmum lánveitingum til iðnaðar. 18. Vjer krefjumst, að eflar verði samgöngur bæði á sjó og landi og að Íslendingar taki á næstunni allar siglinar milli hafna og útlanda í sínar hendur. 19. Vjer krefjumst, að engir erlendir menn stundi atvinnu hjer á landi, nema um sjerfræðinga sje að ræða, og þá því aðeins, að eigi sje völ jafn góðra innlendra. 20. Vjer krefjumst, að komið verði á þegnskylduvinnu hjer á landi.

V. Fjármál.

21. Vjer krefjumst, að ríkið gæti þess jafnan fyrst og fremst að búa skuldlaust. 22. Vjer krefjumst, að fjármál ríkisins sjeu rannsökuð nákvæmlega og að nákvæmt eftirlit sje haft með hag og stjórn bandanna og allra þeirra atvinnufyrirtækja, sem rekin eru eða rekin munu verða af ríkinu. 23. Vjer krefjumst, að skattaálgur sjeu ávalt miðaðar við gjaldþol þegnanna.“ 11-12

Þorsteinn Bernharðsson í Heimdalli, blaði ungra Sjálfstæðismanna í júní 1933:

„Nú vill svo til, að flestir sem ennþá fylla flokk Þjóðernissinna eru gamlir sjálfstæðismenn. Það eru áhugasamir ungir menn, sem hefir fundist of mikil deyfð í flokki sínum, til þess að þeir gætu starfað þar, og heldur kosið að stofna nýjan flokk á svipuðum grundvelli.“ 14

Morgunblaðið 2. Júní 1933 um Þjóðernishreyfinguna:

„Kommúnisminn rússneski, stjettahaturspólítík sosíaldemókrata og svikaflækja Hriflunganna [þ.e. stuðningsmanna Jónasar frá Hriflu, Framsóknarflokki] eru sjúkdómar, sem þjáð hafa þjóðina á undanförunum árum.

Allir hafa sjúkdómar þessir beinst með mestri áfergju að æskulýðnum og hinni uppvaxandi kynslóð. Sýkt æska er sama og dauðvona þjóðfjelag. Það hafa þeir vitað, sem mesta hafa stutt að útbreiðslu kommúnismans, með kenslustarfsemi, blaðaútgáfu, stjettabaráttu, með því að grafa undan heilbrigðu framleiðslu- og viðskiftalífi.

Æska landsins og hin uppvaxandi kynslóð hefir tekið hinni vankandi þjóðernishreyfingu með mesta fögnuði ...

En hvernig svo sem starfsemi íslenskra þjóðernissinna veður hátt í framtíðinni ... þá er eitt víst, að þjóðernishreyfing Íslendinga, sú hreyfing, sem að því miðar að verjast kommúnistiskum sjúkdómum og erlendum niðurdrepsáhrifum, er sprottin úr alíslenskur jarðvegi – af innlendri nauðsyn.“

Í íslenskri endurreisn, málgagni Þjóðernishreyfingarinnar 11. Maí 1933: „Af hálfu Sjálfstæðisflokksins hefir Þjóðernishreyfingin fengið yfirleitt vingjarnlegar viðtökur. Það er samt ástæða til þess að vera við þeim misskilningi, er sumstaðar hefir gætt: að Þjóðernishreyfingin sje aðeins afsprengi Sjálfstæðisflokksins, því að svo er ekki. Að vísu er

stefnumunur milli okkar Þjóðernissinna og Sjálfstæðisflokksins ekki verulegur, en við krefjumst, að stefnunni sje fylgt fram hik- og hálfvelgjulaust. Vilji Sjálfstæðisflokkurinn útrýma þeim óheillaöflum, sem undanfarin ár hafa leitt þjóðina á glötunarbarminn, þá verður hann að berjast gegn þeim með meira krafti en hann hefir gert hingað til.“ 19

Sveinn Jónsson í Þórshamri 19. jan. 1934: „Takmark flokksins er: Sigur Þjóðernisjafnaðarstefnunnar á Íslandi 1943. – Þ.H.Í. er stofnað 1933. – ... Við skorðum á alla þá menn, sem vilja gera Ísland að landi, þar sem enginn stéttamunur og þar af leiðandi engin stéttabaráttta er til, að fylkja sér undir merki Þ.H.Í. Við berjumst fyrir hagsmunum allra stétta, fyrir frelsi, vinnu og brauði handa öllum.“ 22

Í mál gagninu Endureisn 11. Maí 1933: „Þjóðernishreyfing Íslendinga er af alíslenskum rótum runnin og á alls engin mök við nokkrar erlendar stefnur eða flokka. Ef svo væri ekki, þá bæri hún heldur ekki nafn sitt með rjettu.“

Ísland – mál gang Flokks þjóðernissinna 23. Maí 1934. Markmið: „Vér viljum afnema stéttabaráttuna og reisa á Íslandi samstarfandi og frjálst þjóðfélag.

Framtíðarlíf þjóðarinnar skal byggt á fortíðarreynslu hennar, á samstarfi allra stétta, á fullkomnum friði, bæði innanlands og við aðrar þjóðir, á réttlæti handa hverjum einasta Íslending, á frelsi einstaklingsins til þess að ná sem mestum þroska, bæði andlega og líkamlega.

Vér viljum vekja trúna á landið, vér viljum í sameiningu leita gæða þess, í sameinu vinna þau, í sameiningu njóta þeirra.

Vér viljum hagnýta okkur þekkingu og reynslu mannkynsins á hverjum tíma til þess að létta lífsbaráttu þeirra, sem Ísland byggja.

Vér viljum lifa í okkar eigin landi, frjálssir og óháðir öllum. Vér viljum vekja trú þjóðarinnar á hennar eign mátt og megin og auka menningu hennar og þroska, skapa henni verðugan sess meðal annara þjóða.

Vér viljum vekja trúna á lífið – trúna á hið góða í manninum, á þróun lífsins að hinu æðsta marki, fullkomnum friði og bræðralagi, bæði einstaklinga og þjóða.

Réttlæti – frelsi – friður eru kjörorð vor. Í þessum kjörorðum er markmið þjóðernissinna falið. Undir þeim og tákni afls hinnar sameinuðu þjóðar – Þórshamrinum – leggjum við í baráttuna fyrir sigri hins besta málstaðar.“ 36

Stefnuskrá Flokks þjóðernissinna:

„1. Vér viljum vernda íslenskt þjóðerni, meðal annars með róttækum ráðstöfunum gegn kynblöndun og úrkynjun. Jafnfram verði tekin til rækilegrar athugunar dvöl útlendinga á Íslandi og innflutningur þeirra þegar stöðvaður, nema þegar sérstaklega stendur á, svo sem um sérfræðinga, er vér sjálfir eigum ekki vöð á. 2. Vér krefjumst samstarfs allra Íslendinga í þágu þjóðarheildarinnar. 3. Vér berjumst fyrir stjórnarfarslegum, fjárhagslegu og menningarlegu sjálfstæði íslensku þjóðarinnar, þannig að hún megi verða það, sem hún áður var, frjóavasti reitur norrænnar menningar. 4. Vér krefjumst þess, að hagsmunir heildarinnar sitji ávallt í fyrirrúmi fyrir hagsmunum einstakra stétta og manna. 5. Vér viljum, að ríkið hafi forgöngu í

því að skapa og styrkja nýja atvinnumöguleika og álíti það skyldu sína, að öllum þegnum þess verði séð fyrir vinnu og viðunandi lífskjörum. 6. Vér viljum, að ríkið hafi eftirlit með atvinnurekstrinum, sérstaklega þeim, sem rekinn er með lánsfé hins opinbera; einnig krefjumst vér fyllstu ábyrgðartilfinningar og þjóðhollustu af öllum, er fyrir einkarekstri standa. 7. Vér viljum, að erfðavenjum bændastéttarinnar sé í heiðri haldið, þannig að hún geti um ókomna tíma verið orkugjafi íslensku þjóðarinnar, svo sem hefir reynst frá upphafi. Jarðirnar skal vernda gegn niðurníðslu, veðflækjum og braski, þannig að þær geti haldist í eign frjálsra bænda sem ættaróðul, því að vér álítum, að fjölmenn og dugandi bændastétt, dreyfð um landið allt, sé besta tryggingin fyrir andlegri og efnalegri velferð þjóðar og ríkis. 8. Vér viljum, að reyndir og sérfróðir menn hafi stjórn atvinnuveganna með höndum. 9. Vér viljum, að stofnuð séu samfélög atvinnurekenda og verkamanna, sem tryggja friðsamlega samvinnu þeirra, þannig að þeir í fullri eindrægni og gagnkvæmum skilningi á sameiginlegum hlutverkum, skyldum og göfgistara síns, vinni sem einn maður í þágu heildarinnar. Ennfremur viljum vér, að sérhverjum verkamanni verði tryggð sambærileg lífskjör við aðra þegna þjóðfélagsins, og að hann fái hlutdeild í arði fyrirtækjanna, þar sem því verður við komið. 10. Vér viljum, að tekju- og verðmætaöflun, sem ekki byggist á starfi, verði útilokuð, að vaxtaokur verði afnumið og komið í veg fyrir gengis- og verðsveiflur og að gjaldmiðill vor hvíli á framleiðslu og verðmætum landsins sjálfs. 11. Vér viljum, að komið verði á almenntri, skipulagðri þegnaskylduvinnu í þágu þjóðarheildarinnar, og verði hún jafnframt uppeldis- og íþróttaskóli fyrir hina vinnandi æsku. 12. Vér viljum auka siðferðis- og ábyrgðartilfinningu hjá æskunni og gefa henni aukin tækifæri til menntunar, íþróttaiðkana og holls lífennis. 13. Vér viljum, að fyllsta réttlætis sé gætt í framkvæma laganna, og að strangt sé tekið á afbrotum embættismanna þjóðfélagsins. 14. Vér viljum, að einstaklingar úr hvaða stétt þjóðfélagsins sem er, fái tækifæri til þess að njóta hæfileika sinna, og til þess að það megi verða, viljum vér: A. Að ríkið kosti fátæka hæfileikamenn til náms. B. Að veitt sé í stöður fyrst og fremst eftir hæfileikum og þekkingu. C. Að enginn maður hafi meira en eitt fulllaunað embætti í þágu hins opinbera. 15. Vér viljum vernda og efla heilbriggt trúarlíf með þjóðinni. 16. Til þess að framkvæma þetta markmið vort, krefjumst vér öflugra ríkisvalds, sem hafi fullkomna yfirsýn og óskorað vald yfir öllum málefnum þjóðarinnar, og sem grundvallist á vilja meginhluta hennar.“ 37-37

Jón Aðils yngri 31. jan. 1936 í Íslandi: „Vér viljum vernda þjóðerni það, sem hér býr, inna á við með ítarlegum ráðstöfunum til að hefna það, að aumingjar og vitfirringar og aðrir stórgallaðir menn auki kyn sitt og spilli stofninum ... og út á við með því að stemma stigu fyrir, að útlendingar, og þá helzt menn af ólíkum kynþáttum setjist hér að.“ 39

22. feb. 1936 í Íslandi. Helgi S. Jónsson lýsir draumaríkinu, „hinu samvirka þjóðríki þjóðernisjafnaðarstefnunnar.“ „Hin mikla hugsjón vor þjóðernissinna er að skapa hið samvirka þjóðríki friðar og réttlætis, þar sem engar innbyrðis deilur eru til, þar sem þjóðin stendur sem einn maður sameinuð um hag sinn og velmegun. Í slíku ríki eru útilokaðir allir bitlingar og hlutdrægni, þar sem stjórnin ber ætíð velferð alþjóðar fyrir brjósti og þar sem alþjóð er henni fylgjandi. Í slíku ríki fær framtak einstaklingsins að njóta sín, en þó aldrei þannig, að það nái að skapa hag heildarinnar, sem er fyrst og fremst fyrir brjósti borin ... þá verða innlendir vísindamenn látnir rannsaka möguleika þá, sem land vort hefur að geyma ... í hinu samvirka þjóðríki verður vakað yfir lífi hvers einstaklings og velferð hans ... þá verður ekki hinn ungi iðnaður landsmanna kúgaður með innflutningshöftum og hers kyns ranglæti ... Í þegnaskylduvinnu hins samvirka þjóðríkis kynnast ungir menn af öllu landinu. Þar lærir æskan að vinna fósturjörðinni gagn ... Í hinu samvirka þjóðríki veður sjómönnum veitt fyllsta öryggi ... Þá verða bændur landsins, kjarni þjóðarinnar, aftur sjálfstæðir, leystir af skuldaklafanum ... Þá verður verðunarsstéttin ekki ofsótt lengur, heldur fær hún frið til að lifa

og starfa ... Þá verða lögin ekki lengur verndarvængur glæpamanna, heldur geta allir landsmenn leitað á náðir þeirra og verður rétt úr málum allra skorið ... Og þegar dagur hins samvirka þjóðríkis rennur upp yfir föðurlangi voru, hafa ekki einungis þeir draumar rætt, sem í fyrstu urðu til hér hjá nokkrum ungum umkomulitlum mönnum, og sem þeir helguð líf sitt og starf, heldur hefur þá einnig rætt draumur allrar þjóðarinnar um nýtt og betra þjóskiplag, hinn duldi draumur um einingu, frið, vinnu og frelsi.“ 44-45.

Birgir Kjaran í Mjölni, málgagni þjóðernissinnaðra stúdenta við HÍ. okt/nov 1935: „Fjölnismenn eru löngu horfnir, en staf þeirra lifir. Þær tilfinningar, sem þeir vöktu hjá þjóðinni, hafa aldrei kulnað út með öllu. Við minnumst bezt aldarafmælis barátturits þeirra, Fjölnis, með því að dusta úr okkur drungann og ganga í raðir þjóðernissinna, sem munu ljúka því verki, sem Fjölnismenn hófu, að gera Ísland að farsælda fróni.“ 45

18. júlí 1936 Jón Þ. Árnason, formaður Félags ungra þjóðernissinna í Íslandi: „Við íslenzkir þjóðernissinnar getum hvar sem er, hvenær sem er, og hvernig sem á stendur, viðurkennt Þýzkaland sem þann vettvang, sem við sækjum fyrirmyndir okkar á, en á hinn bóginn neitum við því harðlega, ef einhverjum skyldi detta í hug að halda því fram, að við sækjum þangað fyriræli. Við dáum forystumenn þýzku þjóðarinnar og óskum þess af heilum huga, að okkar þjóð, íslenska þjóðin, megi verða svo gæfusöm að eignast nokkra slíka, það er allt og sumt.“ 46

„Erfitt er að gefa viðhlítandi skýringu á því, að Flokkur þjóðernissinna hlaut jafn lítið fylgi og raun bara vitni, en þó má benda á, að flokkurinn var að því leyti ólíkur öðrum nazistaflokkum, að hann skorti óumdeildan foringja. Þau fimm ár, sem hann starfaði, gegndu fjórir menn starfi flokksformanns. Sennilega hefur það átt sinn þátt í, hve flokknum varð lítið ágengt, að hann hafði ekki yfir að ráða forystumönnum, sem höfðu til að bera persónutöfra og gátu náð til fjöldans. Ein skýring á fylgisleysi flokksins er sú, að honum tókst ekki að vinna kjósendur frá Sjálfstæðisflokknum, en helzt var við því að búast, að þjóðernissinnar fengju fylgi þaðan. Athyglisvert er, að þeir kenndu jafnan Sjálfstæðisflokknum um, hve lítið fylgi flokkurinn fékk.

Því hefur oft verið haldi fram, að félagar í Flokki þjóðernissinna hafi nær eingöngu komið frá efnuðum heimilum á þeirra tíma mælikvarða. Þetta er ekki allskostar rétt. Að vísu kom allstór hópur flokksfélaga úrslíku umhverfi, en auk þess voru í flokknum iðnnemar verzlunarmenn, iðnaðarmenn, sjómenn og verkamenn. Þá má benda á, að sjálfir lýstu þjóðernissinnar sér sem „nokkrum ungum umkomulitlum mönnum“. Að öllu samanlögðu virðist mega draga þá ályktun að allmargir þjóðernissinnar hafi verið ungir og efnalitlir menn, sem höfðu margir hverjir lítillar skólagöngu notið. Þeir voru áánægðir með hlutskipti sitt í lífinu og mótmæli þerra komu fram í því, að þeir gengu í flokk þjóðernissinna og vildu rífa til grunna ríkjandi þjóðskipulag og reisa á rústum þess nýtt og betra þjóðfélag. En það var ekki eingöngu óánægja, sem olli því, að menn gengu í flokkinn, heldur líka aðdáun á Adolf Hitler og þýzka nazismanum. Ýmsir trúðu því í einlægni, að nazisminn væri lausn á vandamálum mannkynsins og væri það, sem koma skyldi.“ 60-61